

Тетяна Дубас,

завідувач відділу,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: tdubas@i.ua

Тетяна Кулаковська,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: kulakovska_2019@ukr.net

Олена Вакаренко,

кандидат біологічних наук, директор,

Видавничий дім «Академперіодика» НАН України

вул.Терещенківська, 4, Київ 4, 01004, Україна

e-mail: vakarenko@nas.gov.ua

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАН УКРАЇНИ (1993–2019): НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

У статті висвітлено процес фундаментальних змін у науково-організаційній діяльності видавничої справи в НАН України у період незалежності України, що прямо стосується роботи видавничих ділянок академічних установ та наукових бібліотек, формування нормативної бази, засади, принципи, завдання та форми роботи Науково-видавничої ради НАН України на сучасному етапі, перспективи розвитку видавничої діяльності в епоху електронних технологій та свободи поширення друкованої наукової продукції. Наголошено на підсиленні координаційної ролі Науково-видавничої ради, коли в період незалежності, на відміну від попереднього періоду, було дано дозвіл на видання монографій, збірників і матеріалів конференцій поза академічним видавництвом без будь-яких обмежень за рішеннями вчених рад установ, на розширенні присутності наукової продукції, у тому числі електронної, у соціальних мережах, розвитку нових форм видавничої діяльності. Акцентовано увагу на створенні з упровадженням інтернет-технологій та розширенням функцій бібліотек належної нормативно-правової бази, яка б регламентувала видавничу діяльність у новому комунікаційному середовищі в соціальних медіа.

Ключові слова: Національна академія наук України, Науково-видавнича рада, науково-видавнича діяльність, національні інформаційні ресурси.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що після здобуття Україною незалежності виникають нові умови для розвитку науково-видавничої діяльності НАН України (далі – Академії), актуалізується питання про рівень наукових праць та оприлюднення результатів наукових досліджень, що потребує узагальнення та визначення подальших перспектив розвитку наукової продукції у її різних формах та вдосконалення науково-організаційної діяльності.

Науково-видавничу діяльність НАН України від часу її заснування до сьогодні, основні етапи історії видавничої справи й діяльності Редакційно-видавничої комісії, ради (нині Науково-видавнича рада НАН України), засади, принципи, завдання та форми роботи НВР НАН України на сучасному етапі – після здобуття Україною незалежності – висвітлено у низці публікацій, зокрема й присвячених 100-річному ювілею вітчизняної Академії наук [1].

Історія видавничої діяльності ВУАН розпочалася з підпорядкування їй друкарні Києво-Печерської лаври, на обладнанні якої друкувалися праці наукових відділів Академії, затверджені до друку її першою, створеною у 1922 р. Редакційно-видавничою комісією під керівництвом неодмінного секретаря ВУАН академіка А. Кримського. У різні роки Раду очолювали видатні вчені.

Дослідженню видавничої діяльності НАН України, зокрема упродовж 1918–1933 рр., присвячене дисертаційне дослідження С. Старовойт [2], низка робіт науковців НБУВ висвітлює видавничу діяльність окремих академічних установ, характеризує наукові видання (Л. Яременко, Т. Вересовська, В. Матусевич, Т. Папакіна, Т. Варава та ін.).

Видавничу діяльність НАН України в наступні роки відображалась і в серії публікацій документів, багатотомному виданні Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського «Історія НАН України: збірник документів та матеріалів» 1918–1960 рр. [3]. Видання було забезпечено значним науково-довідковим апаратом, до якого також входять списки видань і реконструйована бібліографія наукових праць співробітників НАН України певних періодів. Значний матеріал для аналізу дають попередні бібліографічні видання загального характеру та бібліографії окремих науковців. У результаті джерелознавчого аналізу документальної спадщини встановлено основні етапи видавничої діяльності, реконструйовано процес роботи Редакційно-видавничої комісії та ради, видавництва, друкарні, Бюро обміну й розповсюдження видань; встановлено їхній особовий склад. На основі бібліографознавчого аналізу опублікованих ВУАН матеріалів визначено основні типи видань досліджуваного

періоду, видавничі пріоритети різних періодів діяльності ВУАН, залежність їхніх змін від чинників економічного та суспільно-політичного життя країни. Визначено внесок відомих учених Академії наук та її рядових співробітників у редакційно-видавничий процес.

Огляд науково-видавничої діяльності Національної академії наук здійснено в статті Ю. Діденко та А. Радченко. Вони дослідили в ретроспекції діяльність видавництва «Наукова думка», яке було провідним видавцем наукової літератури в Україні, отримувало централізоване фінансування на випуск наукової літератури з усіх галузей науки, здійснювало випуск понад 80 % усієї видавничої продукції НАН України у радянський період. Розглянуто створення від 2002 р. Видавничого дому «Академперіодика» НАН України, що став базовою організацією для академічної науково-видавничої справи, яка взяла на себе, у тому числі, й науково-методичне забезпечення видавничої діяльності НАН України та створення оновленої нормативної бази, функціонування окремих видавничих проєктів тощо [4]. Водночас сучасний період науково-видавничої діяльності, зокрема науково-організаційний аспект, не став предметом окремого вивчення.

Метою дослідження є визначення основних засад, принципів та форм забезпечення науково-організаційної діяльності в системі НАН України, що виникли в результаті нових вимог до координації видавничої діяльності НАН України та оприлюднення результатів наукових досліджень.

Методологія дослідження базується на системному підході, структурно-функціональному та книгознавчо-документознавчому аналізі науково-організаційних змін у редакційно-видавничому процесі в НАН України. Наукова новизна роботи визначається тим, що цей процес аналізується в такій постановці питання вперше. Це дає змогу глибше усвідомити специфіку науково-організаційної діяльності НАН України в сучасному науковому просторі. Науковий доробок бібліотек є органічною частиною фундаментальних та прикладних досліджень, що реалізуються професійним колективом науковців.

Одним з основних напрямів діяльності наукових установ та науковців НАН України, спрямованої на розвиток науки і суспільства, є оприлюднення результатів наукових досліджень. Це положення задеклароване і Статутом НАН України, і статутами академічних наукових установ. На реалізацію цього спрямована видавнича діяльність НАН України як складова розв'язання Академією своїх основних завдань – сприяння розвитку науки в Україні, інтеграції вітчизняного наукового потенціалу у світовий науково-інформаційний простір, посилення впливу результатів

фундаментальних та прикладних досліджень на інноваційний розвиток економіки, освіти, культури країни.

Загальне керівництво видавничою діяльністю НАН України здійснює Науково-видавнича рада (НВР) Академії наук як науково-організаційний орган при Президії НАН України, діяльність якої будується на громадських засадах із залученням широкого кола вчених та спеціалістів і спрямована на всебічне висвітлення та популяризацію результатів наукових досліджень НАН України в друкованих виданнях та на інших носіях інформації.

На всіх етапах діяльності НВР НАН України основними завданнями Науково-видавничої ради були і залишаються:

- координація видавничої діяльності НАН України та сприяння публікації монографій, збірників наукових праць і наукових журналів, що відображають досягнення та перспективи наукових досягнень в Україні;
- забезпечення разом з відділеннями наук та їхніми установами високого наукового рівня видань НАН України, усунення паралелізму та дублювання, підвищення міжнародного рейтингу академічних видань;
- сприяння пропаганді досягнень науки і техніки та поширенню наукових знань, зокрема розповсюдженню друкованих видань НАН України;
- методична та економічна підтримка видавничої діяльності наукових установ;
- науково-аналітична робота в галузі видавничої діяльності НАН України.

Діяльність сучасної Ради регламентує Положення [5], яким визначено її завдання і функції. До компетенції НВР НАН України належать також:

- затвердження планів видань та складу редакційних колегій багатотомних видань, спеціальних серій академічної літератури (зібрання творів класиків художньої, науково-популярної тощо літератури);
- здійснення загального керівництва видавництвом «Наукова думка» НАН України, видавництвом Видавничий дім «Академперіодика» НАН України та книгарнями;
- питання взаємовідносин наукових установ з видавництвами НАН України.

Важливим напрямом діяльності НВР є здійснення контролю за виконанням вимог нормативних документів, що регламентують відомчі видання наукових установ НАН України, надання цим виданням індексу ISBN. Крім того, Рада здійснює, як безпосередньо, так і через відділення НАН України, методичне забезпечення діяльності журналів і збірників. Зокрема, розглядає та подає до Президії НАН України пропозиції щодо

створення нових та реорганізації існуючих періодичних видань НАН України. Подає на затвердження Президії Національної академії наук України погоджені з відділеннями пропозиції щодо головних редакторів періодичних видань НАН України. НВР бере участь у розробці законодавчих актів, що стосуються видавничої справи в Україні. Готує та подає до Президії Національної академії наук України пропозиції щодо фінансування видавничої діяльності установ НАН України.

Однією з функцій Ради є вивчення та узагальнення світового досвіду в організації видання наукових журналів та інших публікацій.

До складу НВР НАН України входять: голова, заступник голови, академіки-секретарі відділень НАН України, начальник Науково-організаційного відділу Президії НАН України, учений секретар НВР НАН України, директор видавництва «Наукова думка» НАН України, директор Видавничого дому «Академперіодика» та провідні вчені. Організаційне забезпечення роботи Ради здійснює Науково-організаційний відділ Президії НАН України.

З набуттям Україною незалежності нові завдання постали перед Академією наук, оскільки нова держава потребувала розвитку й актуалізації власних наукових здобутків, сучасної мови та оновленої наукової термінології. Необхідно було зберегти, оновити і розвивати далі видавничу справу НАН України. У першій половині 1990-х років відбувався перехід видавничої діяльності на нові організаційні засади та технології, зокрема комп'ютерні; вибудовувалася система поширення наукових видань.

Розвиток видавничої справи в НАН України цього періоду очолив голова НВР у 1993–2002 рр., видатний учений, директор Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, академік НАН України В. Немошкаленко. Одночасно він керував роботою Інформаційно-бібліотечної ради НАН України (з 1992 по 2000 р.) – постійної дорадчої організації при Президії НАН України яка координувала роботу академічної бібліотечно-інформаційної системи з науково-інформаційного забезпечення наукових досліджень [6]. Науково-видавнича та Інформаційно-бібліотечна ради виконували спільне завдання – сприяли формуванню єдиного наукового простору України та інтеграції її наукового потенціалу до світового науково-інформаційного простору.

НВР під керівництвом В. Немошкаленка ініціювала створення Центру автоматизації видавничих процесів, було розпочато оброблення текстів на базі видавничих комп'ютерних систем. При Президії НАН України почала роботу Спеціалізована друкарня наукових журналів.

Усі наукові установи Академії наук отримали дозвіл на видання монографій, збірників і матеріалів конференцій поза академічним видавницт-

вом без будь-яких обмежень. Було запроваджено контроль за регулярним виходом усіх наукових періодичних видань – журналів та збірників [7].

Зазначимо, що на виконання цього рішення у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського розгорнув діяльність Науково-видавничий центр (з 1993 р.) з потужною на той час поліграфічною базою, яким упродовж 1993–2019 рр. видало 752 назви наукових видань різних видів і типів (виходило до 30 назв щорічно) [8]. Було започатковано і триває видання низки наукових фахових періодичних видань, серед яких: науково-теоретичний та практичний журнал «Бібліотечний вісник» (з 1993 р.), збірники наукових праць: «Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (з 1993 р.), «Українська біографістика» (з 1996 р.), «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (з 1998 р.), «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. Научно-практический и теоретический сборник» (з 2000 р.).

Упродовж останніх десятиліть сформувалася законодавча база науково-видавничої діяльності в Україні. Різні аспекти цієї діяльності регламентують закони України: «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про засади державної мовної політики», «Про обов'язковий примірник документів» тощо; постанови Кабінету Міністрів України, зокрема «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів»; накази Державного комітету телебачення та радіомовлення України про затвердження форм статистичної звітності про випуск книжкової продукції та продукції друкованих засобів масової інформації.

Науково-видавнича рада, якою з 2002 р. керує академік НАН України Я. Яцків, долучилася до роботи над нормативними документами державного значення, зокрема, працювала над проектом Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність», проектами постанов Кабінету Міністрів України щодо сприяння розвитку книговидавничої справи в Україні, державних цільових програм популяризації вітчизняної книговидавничої продукції, над формуванням плану заходів зі створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного книговидання та книгорозповсюдження, а також підтримки української книговидавничої справи, над проектами документів Міністерства освіти і науки України щодо застосування показників видавничої діяльності й публікаційної активності під час атестації наукових і педагогічних кадрів тощо [9].

З метою впорядкування й розвитку видавничої справи, налагодження взаємозв'язків між суміжними сферами діяльності, сприяння розвитку

та уніфікації української термінології у видавничій і суміжних сферах, забезпечення відповідності вітчизняних видань міжнародним і національним стандартам інших країн сформувалася та постійно вдосконалюється відповідно до міжнародних вимог система державних стандартів у сфері видавничої справи. Так, упродовж останніх років набули чинності національні стандарти України: ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» (на заміну ДСТУ 3017–95); ДСТУ 3814–2013 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація книг» (на заміну ДСТУ 3814 – 89) – чинний з 2014.01.01; ДСТУ 4826:2007 «Інформація та документація. Видання інформаційні. Загальні вимоги» (на заміну ГОСТ 7.23–80) – чинний з 2009.01.01; ДСТУ 4489:2005 «Видання книжкові та журнальні. Вимоги до форматів» (на заміну ГОСТ 5773–90) – чинний з 2006.10.01; ДСТУ 7152:2010 «Інформація та документація. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках» (на заміну ГОСТ 7.5–88) – чинний з 2010.10.01; ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості» – чинний з 2010.07.01; ДСТУ 7342:2013 «Інформація та документація. Видавничі анотації. Правила складання та подання у виданнях» – чинний з 2014.01.01; ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» – чинний з 2016.07.01; ДСТУ 8344:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять» – уперше (зі скасуванням ДСТУ 3018–95; чинний з 2017.07.01); ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» (на заміну ГОСТ 7.1–84, ГОСТ 7.18–79, ГОСТ 7.34–81, ГОСТ 7.40–82) – чинний з 2008.04.01.

З 2002 р. Спеціалізовану друкарню реорганізовано у Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, який є базовою організацією Науково-видавничої ради, і створено групу науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України, якою підготовлено низку затверджених Президією НАН України документів, що регламентують певні аспекти науково-видавничої діяльності в наукових установах Академії наук. Це, зокрема, постанови Президії НАН України: «Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського виданнями для міжнародного книгообміну» від 11.11.2009 № 306; «Положення про книжкову серію НАН України» від 14.06.2006 № 171; «Положення про періодичне видання Національної академії наук України» від 07.11.2008 № 283; «Про затвердження нового переліку періодичних видань Націо-

нальної академії наук України та нової редакції ліцензійного договору на використання твору» від 07.11.2008 № 283; «Про внесення змін до Порядку розповсюдження та обліку видавничої продукції науковими установами НАН України» від 23.02.2012 № 113; «Про доставляння обов'язкових примірників видань» від 21.04.2010 № 118; «Про започаткування конкурсу на краще книжкове видання НАН України» від 30.12.2015 № 320 та ін.

У 2013 р. фахівцями групи науково-методичного забезпечення підготовлено збірник нормативних документів з питань упорядкування видавничої діяльності установ НАН України, до якого увійшли постанови і розпорядження щодо видавничої діяльності, починаючи з 2003 р. [10]. Видання розраховане на керівників наукових установ НАН України, працівників редакційно-видавничих підрозділів Академії наук, а також на науковців, які займаються академічною видавничою справою.

Групою науково-методичного забезпечення видавничої діяльності НАН України в межах напрямів діяльності Науково-видавничої ради НАН України надається консультативна допомога суб'єктам видавничої справи НАН України: установам, зокрема видавництвам, редакціям періодичних друкованих видань, авторам, підрозділам з науково-технічної інформації, науково-видавничим радам установ тощо. Найчастіше консультації стосуються нормативно-правової бази видавничої справи в Україні та Академії (питання щодо чинного законодавства та нормативно-правових актів, що діють у сфері видавничої справи), а також конкретних питань підготовки і випуску установами НАН України книжкових і періодичних видань.

З 2007 р. на порталі Президії НАН України функціонує сайт з питань наукових публікацій і видавничої діяльності НАН України, на якому представлено інформацію про діяльність Науково-видавничої ради НАН України, академічних видавництв; про випуск науковцями Академії монографічних видань, академічних періодичних видань; про видавничі академічні проєкти; нормативні документи, що регламентують видавничу діяльність; щорічні плани підготовки та випуску видавничої продукції НВП «Видавництво “Наукова думка”» НАН України та Видавничого дому «Академперіодика»; інформація про міжнародне просування і розповсюдження результатів наукових досліджень, виконаних в Україні тощо.

Одним з напрямів роботи НВР є збирання, опрацювання та узагальнення статистичної інформації щодо щорічної видавничої продукції Академії наук. Так, упродовж 2014–2018 рр. Національною академією наук України випущено близько 3 тис. назв наукових книг, з них понад

2,2 тис. монографій. Значну частину книг видано у межах виконання Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України», яка реалізується шляхом виконання видавничих проєктів за напрямками: «енциклопедичні видання» та «наукові видання». У межах напрямку «енциклопедичні видання» науковими установами нині виконуються п'ять проєктів: «Словник української мови»; «Енциклопедія сучасної України»; «Франківська енциклопедія», «Історія української літератури» та «Енциклопедія міжнародного права». За напрямком «наукові видання» підготовку та випуск видавничої продукції здійснювали два академічних видавництва: Державне підприємство «Науково-виробниче підприємство «Видавництво “Наукова думка”» та Видавничий дім «Академперіодика». ДП «НВП «Видавництво “Наукова думка”» здійснювало випуск фундаментальних та узагальнювальних наукових монографій українських учених, творів класиків української літератури.

Діяльність ВД «Академперіодика» була спрямована на підготовку та випуск періодичних і книжкових видань. На сьогодні ВД «Академперіодика» видає понад 50 назв наукової періодики. Інший напрям його діяльності – випуск наукової, довідкової, науково-популярної та навчальної літератури. Нині НАН України є співзасновником 84 наукових журналів, одного науково-популярного журналу («Світогляд»), одного реферативного журналу в чотирьох тематичних серіях («Український реферативний журнал «Джерело»), 41 збірника наукових праць. Установи Академії самостійно видають ще понад 200 назв наукових журналів та збірників наукових праць з різною періодичністю. 21 журнал НАН України перевидують англійською мовою закордонні видавничі компанії. Ще 10 академічних журналів виходять англійською мовою в Україні.

Протягом 2014–2018 рр. тривала робота із включення академічних періодичних видань до глобальних індексів цитування. З цією метою вживалися заходи щодо виконання вимог міжнародних видавничих стандартів, зокрема тих, що стосуються створення англійськомовних вебресурсів видань, переходу на випуск матеріалів переважно українською та англійською мовами, коректної атрибуції у статтях тощо. До БД Scopus входять 37 журналів Національної академії наук України, а до Web of Science (WoS) Core Collection, з урахуванням започаткованого 2015 р. індексу ESCI, – 28 видань. Варто вказати, що 20 академічних видань представлені в обох базах. Для висвітлення всього спектра видавничої продукції НАН України та оприлюднення аспектів видавничої справи функціонує портал «Наукові публікації та видавнича діяльність НАН України».

З метою інформування наукової спільноти укладаються щорічні ановані каталоги книжкових видань Академії, представлені у відкритому доступі на веб-ресурсі Науково-видавничої ради НАН України [11].

Перспективними напрямками та завданнями науково-видавничої діяльності НАН України «Планом заходів на 2019–2023 рр. з реалізації “Концепції розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 рр.”» (додаток 2 до постанови Президії НАН України від 10.04.2019 № 114) визначено (Науково-видавнича рада НАН України спільно з ВД «Академперіодика» НАН України, Видавництвом «Наукова думка» НАН України, Науково-організаційним відділом Президії НАН України):

1. Забезпечувати реалізацію Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» в межах напрямів «наукові видання» та «енциклопедичні видання».

2. Забезпечувати ефективну реалізацію та розширення Програми підтримки наукових журналів НАН України.

3. Забезпечувати проведення Науково-видавничою радою НАН України нарад (конференцій, тренінгів) щодо впровадження міжнародного досвіду видання наукових журналів.

4. Здійснювати супровід та розроблення рекомендацій для активізації входження видань НАН України до світових наукометричних баз даних.

5. Здійснювати науково-методичний супровід наукових періодичних видань НАН України та установ НАН України щодо входження до Переліку фахових видань України.

6. Здійснювати експертну оцінку та внесення пропозицій до МОН України щодо критеріїв входження періодичних наукових видань до Переліку наукових видань України.

7. Забезпечувати супровід реєстрації та перереєстрації наукових видань НАН України відповідно до чинного законодавства України.

8. Проводити щорічний конкурс на краще книжкове видання НАН України з метою підтримки творчої активності вчених НАН України, підвищення їх зацікавленості та заохочення до оприлюднення наукових результатів високого рівня в галузі фундаментальних та прикладних досліджень, що орієнтовані на вирішення актуальних проблем науки та освіти, популяризації наукових здобутків учених, зростання престижу наукової видавничої продукції і підвищення культури наукового книговидавництва.

9. Модернізувати науково-видавничий комплекс НАН України на основі впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових ліній, створення електронних редакцій на базі єдиного видавничого центру.

10. Збільшити обсяги англomовної наукової видавничої продукції НАН України, зокрема створити для цього бюро перекладів з іноземних мов на базі єдиного видавничого центру.

11. Розробити та запровадити заходи щодо стимулювання видавничої діяльності та підвищення публікаційної активності вчених Академії, зокрема збільшення кількості їхніх статей у рейтингових міжнародних журналах (до забезпечення виконання цього напряму долучається також і НБУВ).

12. Забезпечувати проведення щорічної науково-практичної конференції «Наукова періодика: традиції та інновації», практичних семінарів з питань розширення представлення наукових періодичних видань НАН України в реферативних та наукометричних базах даних, впровадження міжнародного досвіду видання електронних наукових журналів та підготовку відповідних методичних рекомендацій (спільно із НБУВ).

13. Здійснювати онлайн-підтримку корпоративного веб-ресурсу www.publications.nas.gov.ua, видання подальших випусків загальноакадемічного збірника «Наука України у світовому інформаційному просторі» та щорічних анотованих каталогів книжкових видань і періодичних видань НАН України.

14. Розширити академічну Програму підтримки періодичних видань НАН України.

15. Опрацювати з фахівцями та ініціювати зміни у чинному законодавстві стосовно механізмів укладання ліцензійних договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в іншій, ніж письмова, формі (ліцензії Creative Commons); оферт, офіційної оплати видавничої діяльності з грантових та інших коштів на наукові дослідження незалежно від джерела фінансування.

Висновок. У період 1993–2019 рр. науково-організаційна діяльність у галузі видавничої справи НАН України характеризувалася постійним пошуком нових форм, методів та технологій з урахуванням вимог інформаційного суспільства. Відбувалося її постійне вдосконалення в контексті розвитку інформаційного простору науки, забезпечення реалізації Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України», науково-методичної підтримки академічних журналів з метою активізації входження видань НАН України до світових наукометричних баз даних, впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових ліній, створення електронних редакцій на базі єдиного видавничого центру.

Значна увага приділяється онлайн-підтримці корпоративного веб-ресурсу www.publications.nas.gov.ua, видання подальших випусків загаль-

ноакадемічного збірника «Наука України у світовому інформаційному просторі» та щорічних анотованих каталогів книжкових видань і періодичних видань НАН України.

Список бібліографічних посилань

1. Діденко Ю. М., Радченко А. І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук України. *Наука та наукознавство*. 2018. № 4 (102). С. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112>; Яцків Я. С., Вакаренко Е. Г. Издательская деятельность Национальной академии наук Украины: современный период. *Научная книга на постсоветском пространстве*. М. : Наука, 2007. С. 252–254; Вакаренко О. Г., Радченко А. І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук України: 2002–2011 рр. Київ: Академперіодика, 2013. 143 с.; Вакаренко Е. Г. Современный этап издательской деятельности Национальной академии наук Украины (1996–2005 гг.). *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2006. Вып. 4. С. 269–278; Яцків Я. С. Об актуальных вопросах академического книгоиздания и книгораспространения в Украине. *Научное книгоиздание и книжная культура на пространстве СНГ*. М. : Наука, 2010. С. 93–94. Яцків Я. С., Радченко А. І. Научно-издательский совет Национальной академии наук Украины: к 75-летию со дня основания. *Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности*. М. : Наука, 2008. С. 410–413.

2. Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918- 1933 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00. Київ, 2003. 19 с.; Яременко Л. М. Документальна та бібліотечно-бібліографічна спадщина комісій з вивчення продуктивних сил України УАН – ВУАН (1919–1931) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08. Київ, 2002. 19 с.; Вересовська Т. Видавнича та бібліографічна діяльність Інституту демографії УАН – ВУАН (1919–1928). *Бібл. вісн.* 2000. № 3. С. 19–23; Папакіна Т. П. З історії втрачених видань Всеукраїнської Академії наук: збірник «Полуднева Україна». *Архіви України*. 2001. № 6(248). С. 24–32; Варава Т. В. Основні етапи діяльності «Постійної комісії для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху» (1918–1933). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2000. Вип. 5. С. 130–138.

3. Історія Національної академії наук України. 1924–1928 / редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 1998; Історія Національної

академії наук України. 1929–1933 / редкол.: П. С. Сохань (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 1998; Історія Національної академії наук України. 1934–1937 / редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2003.

4. Діденко Ю. В., Радченко А. І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук. *Наука та наукознавство*. 2018. № 4 (102). С. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112>.

5. Про затвердження Положення про Науково-видавничу раду НАН України та її складу: постанова Президії НАН України від 07.02. 2003 р. № 20. *Збірник нормативних документів з питань упорядкування видавничої діяльності установ НАН України* / уклад. і упоряд. А. І. Радченко, З. А. Болкотун. Київ : Академперіодика, 2013. 104 с.; Про затвердження складу Науково-видавничої ради Національної академії наук України: постанова Президії НАН України від 07.11. 2012 р. № 234. *Там само*.

6. Інформаційно-бібліотечна рада НАН України : історія діяльності, документи і матеріали. Київ, 2013. С. 39; Діденко Ю. М., Радченко А. І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук України. *Наука та наукознавство*. 2018. № 4 (102). С. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112>. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112>.

7. Діденко Ю. М., Радченко А. І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук України.

8. Звіти про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1993–2019 рр. URL: http://www.nbu.gov.ua/scientific_publishing.

9. Діденко Ю. М., Радченко А. І. Науково-видавнича діяльність Національної академії наук України. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112>.

10. Збірник нормативних документів з питань упорядкування видавничої діяльності установ НАН України / уклад. і упоряд. А. І. Радченко, З. А. Болкотун. Київ : Академперіодика, 2013. 104 с.

11. Інформація про найважливіші результати реалізації протягом 2014–2018 рр. Концепції розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 рр. : додаток 1 до постанови Президії НАН України від 10.04.2019 № 114. URL: <http://www.nas.gov.ua/legaltexts/Pages/regulation.aspx?ffn1=ActID&fft1=Eq&ffv1=P-190410-114>.

References

1. Didenko, Yu. M., Radchenko, A. I. (2018). Naukovo-vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Scientific-publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science*

and Science of Science, no. 4 (102), pp. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112> [in Ukrainian]; Yatskiv, Ja. S., Vakarenko, E. G. (2007). Izdatelskaja dejatel'nost' Nacionalnoj akademii nauk Ukrainy: sovremennyy period [Publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine: modern period]. *Nauchnaja kniga na postsovetskom prostranstve – Scientific Book in the Post-Soviet Space*. Moscow: Nauka, pp. 252–254 [in Russian]; Vakarenko, O. H., Radchenko, A. I. (2013). Naukovo-vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy: 2002–2011 rr. [Scientific-publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine: 2002–2011]. Kyiv: Akademperiodyka, 143 p. [in Ukrainian]; Vakarenko, E. G. (2013). Sovremennyy jetap izdatelskoj dejatel'nosti Nacionalnoj akademii nauk Ukrainy (1996–2005 gg.) [The current stage of publishing activities of the National Academy of Sciences of Ukraine (1996–2005)]. *Biblioteki nacionalnykh akademij nauk: problemy funkcionirovanija, tendencii razvitija – Libraries of National Academies of Sciences: Functioning Problems, Development Trends*, issue 4, pp. 269–278 [in Russian]; Jackiv, Ja. S. (2010). Ob aktualnykh voprosah akademicheskogo knigoizdanija i knigorasprostraneniya v Ukraine. *Nauchnoe knigoizdanie i knizhnaja kultura na prostranstve CHG – Scientific Publishing and Book Culture in the CHG Space*. Moscow: Nauka. pp. 93–94 [in Russian]; Jackiv, Ja. S., Radchenko, A. I. (2008). Nauchno-izdatelskij sovet Nacionalnoj akademii nauk Ukrainy: k 75-letiju so dnja osnovanija [Scientific and Publishing Council of the National Academy of Sciences of Ukraine: on the 75th anniversary of its founding]. *Knizhnaja kultura: opyt proshlogo i problemy sovremennosti – Book Culture: Past Experience and Problems of the Present*, pp. 410–413. Moscow: Nauka [in Russian].

2. Starovoit, S. V. (2003). Vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy u 1918–1933 rr. [Publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine in 1918–1933]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian]; Yaremenko, L. M. (2002). Dokumentalna ta bibliotechno-bibliografichna spadshchyna komisii z vyvchennia produktyvnykh syl Ukrainy UAN – VUAN (1919–1931) [Documentary and library bibliographic legacy of the Commissions for the Study of Productive Forces of Ukraine UAN – VUAN (1919–1931)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian]; Veresovska, T. (2000). Vydavnycha ta bibliografichna diialnist Instytutu demografii UAN – VUAN (1919–1928) [Publishing and bibliographic activity of the Institute of Demography of the UAN – VUAN (1919–1928)]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, No. 3, pp. 19–23 [in Ukrainian]; Papakina, T. P. (2001). Z istorii vtrachenykh vydan Vseukrainskoi Akademii nauk: zbirnyk «Poludneva Ukraina» [From the history of lost editions of the

All-Ukrainian Academy of Sciences: a collection of «Noon Ukraine»]. *Arkhivy Ukrainy – Archives of Ukraine*, no. 6(248), pp. 24–32 [in Ukrainian]; Varava, T. V. (2000). Osnovni etapy diialnosti «Postiinoi komisii dlia skladannia slovnyka ukrainskykh diiachiv nauky, istorii, mystetstva ta hromadskoho rukhu» (1918–1933) [The main stages of the activity of the Permanent Commission for compiling a dictionary of Ukrainian figures of science, history, art and social movement (1918–1933)]. *Rukopysna ta knyzhкова spadshchyna Ukrainy – Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, issue 5, pp. 130–138 [in Ukrainian].

3. Onyshchenko, O. S. (Eds.). (1998). Istoriiia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. 1924–1928 [History of the National Academy of Sciences of Ukraine. 1924–1928]. Kyiv [in Ukrainian]; Sokhan, P. S. (Eds.). (1998). Istoriiia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. 1929–1933 [History of the National Academy of Sciences of Ukraine. 1929–1933]. Kyiv [in Ukrainian]; Onyshchenko, O. S. (Eds.). (2003). Istoriiia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. 1934–1937 [History of the National Academy of Sciences of Ukraine. 1934–1937]. Kyiv [in Ukrainian].

4. Didenko, Yu. M., Radchenko, A. I. (2018). Naukovo-vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Scientific-publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Science of Science*, no. 4 (102), pp. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112> [in Ukrainian].

5. Postanova Prezydii NAN Ukrainy «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Naukovo-vydavnychu radu NAN Ukrainy ta yii skladu» vid 07.02.2003 No. 20 [Resolution of the Presidium of the NAS of Ukraine of 07.02.2003 No. 20 «On Approval of the Regulation on the Scientific and Publishing Council of the NAS of Ukraine and its membership»]. (2013). *Collection of normative documents on the issues of streamlining the publishing activity of NAS of Ukraine institutions*. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukrainian]; Postanova Prezydii NAN Ukrainy «Pro zatverdzhennia skladu Naukovo-vydavnychoi rady NAN Ukrainy» vid 07.11.2012 No. 234 [Resolution of the Presidium of NAS of Ukraine from 07.11.2012 No. 234 «On approval of the Scientific and Publishing Council of the National Academy of Sciences of Ukraine»]. (2013). *Collection of normative documents on the issues of streamlining the publishing activity of NAS of Ukraine institutions*. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukrainian].

6. Informatsiino-bibliotechna rada NAN Ukrainy: istoriia diialnosti, dokumenty i materialy [Information and Library Council of NAS of Ukraine: history of activity, documents and materials]. (2013). Kyiv [in Ukrainian]; Didenko, Yu. M., Radchenko, A. I. (2018). Naukovo-vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Scientific-publishing activity of the

National Academy of Sciences of Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Science of Science*, no. 4 (102), pp. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112> [in Ukrainian].

7. Didenko, Yu. M., Radchenko, A. I. (2018). Naukovo-vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Scientific-publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Science of Science*, no. 4 (102), pp. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112> [in Ukrainian].

8. Zvity pro diialnist Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. 1993–2019 rr. [Activity Reports of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky. 1993–2019]. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/scientific_publishing [in Ukrainian].

9. Didenko, Yu. M., Radchenko, A. I. (2018). Naukovo-vydavnycha diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Scientific-publishing activity of the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Science of Science*, no. 4 (102), pp. 112–124. <https://doi.org/10.15407/sofs2018.04.112> [in Ukrainian].

10. Radchenko, A. I., Bolkotun, Z. A. (Compiling and Organizing). (2013). Zbirnyk normatyvnykh dokumentiv z pytan uporiadkuvannia vydavnychoi diialnosti ustanov NAN Ukrainy [Collection of Regulatory Documents on the Issuance of the Publishing Activities of the Institutions of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukrainian].

11. Informatsiia pro naivazhlyvishi rezultaty realizatsii protiahom 2014–2018 rr. Kontseptsii rozvytku Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy na 2014–2023 rr.: dodatok 1 do postanovy Prezydii NAN Ukrainy vid 10.04.2019 No. 114 [Information on the most important implementation results during 2014–2018 of the Concept of development of the National Academy of Sciences of Ukraine for 2014–2023: Appendix 1 to the Resolution of the Presidium of the NAS of Ukraine of April 10, 2019, no. 114]. (2019). Retrieved from <http://www.nas.gov.ua/legaltexts/Pages/regulation.aspx?ffn1=ActID&ffit1=E-q&ffv1=P-190410-114> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.01.2020.

Tetiana Dubas,

Head of Department,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: tdubas@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1690-8297>

Tetiana Kulakovska,

Senior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: kulakovska_2019@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2108-3285>

Olena Vakarenko,

PhD (Geology), Director,

Publishing House "Akademperiodyka" of the NAS of Ukraine

4 Tereshchenkivska St., Kyiv 01004, Ukraine

e-mail: vakarenko@nas.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0495-5475>

Scientific and Organizational Providing of Publishing Activity in NAS of Ukraine (1993–2019): New Tendencies

The paper deals with fundamental change in Scientific Publication Council of NAS of Ukraine on the modern stage, and prospects of development of publishing activity in the epoch of electronic technologies and freedom of distribution of scientific products as well. It is marked strengthening of The co-ordinating role of Scientific Publication Council, when in the period of independance, unlike a previous period, was granted permission for publication of monographs, collections of conferences materials out of academic publishing house without any limitations in accordance with institutes academic councils decisions. Expansion of scientific products presence including electronic, in social networks, and development of new forms of publishing activity are stressed. The research accent is on creation, with introduction of internet-technologies, proper normatively-legal base that would regulate publishing activity in a new communication environment in social medias. Expansion of functions touched the analysis of world experience, collections development, working and generalization of statistical information on the annual publishing products of Academy of Sciences, collaboration from Information Library Council of NAS of Ukraine. Important issues are guidance to the relevant NAS of Ukraine establishments, such as the Scientific Thought Publishing House, Academic Periodicals Publishing House, and bookstores.

An important aspect is the scientific and methodological support for the development of electronic technologies and the preparation of works in electronic form, as well as to promote the advancement of science and technology and the dissemination of scientific knowledge by various means required by the modern development of national science, as well as advisory assistance to the subjects of publishing of the NAS of Ukraine, in particular, publishers, editorial offices of periodicals, authors, units of scientific and technical information, scientific and publishing boards of institutions, etc.

Keywords: National Academy of Sciences of Ukraine, Editorial Board, Research and Publishing Activities, National Information Resources.